

zavzemajo v ljudskem življenju, so legendarne pesmi povečini mrliške. Sodile so ali še sodijo v stalni mrliški repertoar na mrliškem vasovanju ali pri vahtanju mrliča. Ponemod se je še obdržala navada, da sorodniki in znanci bede ali čujejo pred pogrebnim dnem pri mrliču. Tedaj se zvrstijo tako legendarne kot nabožne pesmi pa tudi družabne pesmi in razne igre. Repertoarna stalnost jih je obdržala pri življenju skozi stoletja. V njih je moč čutiti srednjeveško mistiko in življenjsko vsakdanjost, pa čeprav se pesmi vsebinsko naslanjajo na sveto pismo ali zajemajo snov iz apokrifov in privlačnih srednjeveških legend. Prav te prvine jim morda dajejo največjo težo ljudskosti in domačnosti. Kako živ je na primer opis Marije, ki ziblje Jezusa, ga pestuje in previja, pere pleničke in ga skuša obvarovati človeškega trpljenja, kako igrivi so verzi, ki opisujejo sv. Bernarda, ki si poje in žvižga kot kmečki fant, ali pa kako ščiplje po trebuhu sv. Henrika in kako si nenadoma obubožani ali bolni Jakob ki čepi na gnoju, zavržen in zasmehovan, želi za tolažbo godčevskih viž. Mikavnost upodabljanja slednjega motiva je zašla tudi med slikarje panjskih končnic, kjer lahko vidimo ob Jobu godca z goslima ali klarinetom in goslimi. Zdrzemo se ob pesmi „sv. Tomaž noče v Indijo“, kamor naj bi odšel misijonarit. Čudežna „deveta“ dežela ali „Indija Koromandija“ je opisana: „U Indiji je dežela, ai jenkrat sejejo. Pa vendar vsako leto po dvakrat žanjejo.“ Pravljica Indija, tako zaželjena in nedosegljiva, pa kruto neresnična.

Razvrstitev pesmi se v glavnem drži mednarodno sprejetih načel. Legendarne pesmi zavzemajo velik del našega pesemskega izročila, kar nam pove tudi dejstvo, da ni bilo mogoče sprejeti v to knjigo vseh tipov in variant. Dočakali smo 73 pesemskih tipov, manj obsežno drugo skupino teh pesmi z baladami socialno-kritične vsebine pa bo prinesla 3. knjiga. Kljub tej delitvi je 2. knjiga narasla na skoraj dvojni obseg v primerjavi s 1. knjigo, ki vsebuje 511 pesemskih variant z 242 melodijami, pričujoča knjiga pa prinaša 1015 variant s 614 melodijami, z vsemi analitičnimi kazali in pomagali ter zemljepisnimi skicami razširjenosti.

„Ko po večletnih pripravah zdaj vendarle dajemo iz rok prvo knjigo Slovenskih ljudskih pesmi, smo veseli, da je Slovenska matica sprožila to izdajo. Hvaležni smo ji tudi, ker je potrpežljivo čakala, da razčistimo sto in sto drobnih strokovnih in tehničnih problemov. Upamo, da bo po že utečenih kolesnicah odslej vse šlo bolj gladko in hitreje“, beremo v Predgovoru k 1. knjigi tega obširnega korpusa vseh do danes znanih ljudskih pesmi. Deset let za prvo smo torej dočakali težko pričakovano drugo knjigo, kjer smo uvodoma poučeni o številnih izdajateljskih problemih. Iz uredniške četverice se je umaknil prof. Boris Merhar, iz do leta 1978 pripravljenega rokopisa je izpadel del legendarnih pesmi in pesmi s socialno-kritično vsebino, ki so nam objavljene v 3. knjigi, nekdanji Glasbeno narodopisni inštitut se je priključil Inštitutu za slovensko narodopisje pri SAZU in pričel zbirati po še nepreiskanih območjih slovenskega etničnega zemlja, še zlasti v Halozah in v Porablju ter tako obogatil že zbrano gradivo, Milko Matičetov pa je nadaljeval raziskovanje v Reziji. Za vključitev nabranega je bilo potrebno časovno mejo premakniti do konca 1980. Slovenska matica se je izkazala za potrpežljivo in uvidevno.

Glavno načelo razvrstitve gradiva je (na Slovenskem že utečeno) slovstveno glede na pesemsko vsebino. In ker se klasifikacija opira na Štrekcljevo razdelitev, se lahko veselimo prihodnjih izdaj. Štrekelj je ljudske pesmi

vsebinsko razdelil na 6 razdelkov. V 1. razdelek pripovednih pesmi sodita obe knjigi Slovenskih ljudskih pesmi in obljudljena tretja. Nadaljevanje pa nas kar malce zaskrbi: koliko knjig bo korpus vseboval in kdaj jih bomo dočakali? Kdaj in kje pridejo na vrsto „pesmi zaljubljenih“ in „pesmi za posebne prilike“, (obredne in plesne, pesmi svatovske in ženitovanjske, pesmi obsmrtnice), „pesmi pobožne“ in „pesmi stanovske“ (vojaške, pastirske, otroške), „Pesmi šaljive in zabavljive“...? In ko dobimo v roke celotno zbirko, kdaj smemo pričakovati izsledke in ugotovitve, kdaj vzemo kaj več o načinu izvajanja, tej pesemski preobleki, o čemer (z)vemo tako malo. Čakamo nestrpno, a s potrpljenjem.

MIRA OMERZEL-TERLEP

POROČILA, OBVESTILA

BRDA NEKDAJ IN DANES

Razstavo s tem naslovom je za kulturni praznik, 8. februar 1982, pripravilo kulturno društvo Briški grič v svojih prostorih na Bukovju pri Števerjanu. Avtorja sta Silvan Pittoli in Zdenko Vogrič, vodja etnografsko dokumentarnega odseka pri Zvezi slovenskih kulturnih društev. Sestavlja jo 57 črno-belih fotografij omenjenih avtorjev in lesene korenine-skulpture samouka Mirka Maraža iz Ščednega, ki je že imel samostojno razstavo leta 1981.

Fotografski del razstave bi lahko imenovali: prikaz zgodovinsko kulturne dokumentacije Števerjana in okolice, vendar je več kot to. Avtorja sta pazljivo odbrala tiste fotografije, ki nimajo zgolj pričevalno dokumentaristične vrednosti, ampak posredujejo to dokumentarističnost gledalcu v jeziku dovolj ambicioznega fotografskega oblikovanja; fotografije so hkrati dokument in umetniški izraz njihovih avtorjev.

Goriškim Slovincem ni neznana želja kulturnega društva Briški grič, da bi v novih prostorih društva postavili muzejsko zbirko ljudske kulture Števerjana in Brd.¹ Omenjena fotografska razstava, čeprav skromna po obsegu, je nekakšna zasnova slikovnega dela bodoče zbirke. Če avtorja ne bi bila tako stroga pri selekciji fotografij, bi lahko brez sramu pokazala še več fotografij s poudarjeno dokumentaristično komponento. Na razstavi tudi še ni bila izvedena tematska ureditev gradiva. Skozi prikazano pa že lahko zaslutimo tri vsebinske sklope, ki so dobra osnova za kasnejši etnološki prikaz briške regije. To so: **arhitektura, delo in ljudje**. V tej tematski razdelitvi se oba avtorja dobro dopolnjujeta: Vogrič ima fotografsko oko za arhitekturo, Pittoli za portrete, oba pa za vsakodnevna dela in opravila briškega človeka. Preseneča in razveseljuje nas njuna odločitev, da sta za prikaz ljudske kulture nekega območja enako pomembni informacija o preteklosti in informacija o sedanjih dogajanjih. To je sodoben pogled na ljudsko kulturo, ki torej ni mrtev predmet preteklosti, ampak živ proces, ki se odvija tudi še v sedanjosti. Dokumentirati je treba današnje dogajanje, da ga bo lahko preučeval jutrišnji raziskovalec. Na števerjanski razstavi je nekaj takih primerov, slikanih še v zadnjem trenutku: na primer — stavec, ki plete „kaštele“, priprava „bolide“ za splakovanje vinskih sodov pred prešanjem, zvižanje butaric iz

odrezkov vinske trte za kurjavo itd., vmes pa Števerjan in drugi briški kraji na starih razglednicah pred prvo svetovno vojno, sodobni portreti otrok, starcev, mater, današnji Števerjan, današnja Brda.

Razstava, ki razveseljuje in obeta.

NAŠKO KRIŽNAR

1. To naj bi bila tista muzejska zbirka, ki jo Kronika v 4. številki Glasnika SED lanskega letnika (1981) na strani 89 ponesrečeno imenuje „briški muzej ljudske kulture v Bardu v zahodni Benečiji“. To omenjam zato, da ne bi nepoučeni v raztegnitvi Brd do zahodne Benečije videli kakšne nove nakane protislovenskih sil v Italiji. Torej: Brda so še nadalje v Brdih, Bardu pa še naprej v zahodni Benečiji.

29. 1. 1982 je dopolnil 70 let naš aktivni član etnomuzikolog dr. Valens Vodušek, v preteklih letih tudi član IO SED in nekajletni predsednik Slovenskega etnografskega društva. Uredništvo Glasnika se pridružuje čestitkam ob njegovem življenjskem jubileju in želi slavljencu še mnogo ustvarjalnih in plodnih let.

Člani društva in naročniki Glasnika ste v začetku leta prejeli obvestila o delu društva za leto 1982. Opozarjamo vas, da je pred vrati že prvo posvetovanje, to je, Etnologija in šola, ki bo junija v Ljubljani. Prosim vse, ki bodo sodelovali na posvetovanju, da nam takoj sporočite vašo udeležbo z morebitnim naslovom prispevka, diskusije, polemike itd. Natančnejša pojasnila o temi sami imate v Obvestilih. Pedagoški delavci in etnologi s pedagoško žilico pa vsi kritiki usmerjene in celodnevne šole — na plan!

Med Prešernovimi nagrajenci filozofske fakultete za leto 1982 so bili tudi štirje etnologi. Nagrade so prejeli:

Alenka Bogovič in **Borut Cajnko** za seminarsko in diplomsko delo: Slovenci v Franciji;

Ingrid Slavec za diplomsko delo: Slovenci v Manheimu (poskus etnološko-jezikovne predstavitve);

Nives Sulič za diplomsko delo: Thank God, I' am Slovenian. (Etnološka raziskava med ameriškimi Slovenci)

Vsem nagrajencem iskreno čestitamo!

PROTESTNO PISMO IZ TRIESTA

Spoštovani,

Glasnik prebiram vedno z zanimanjem in veseljem: zahvaljujem se Vam, ki mi ga redno pošiljate.

Oglašam se z dvema pripombama k št. 2/1981, ki sem jo prejel danes skupaj z ostalimi številkami tega letnika.

1. Presenetil me je naslov na str. 45 „Nekaj prvih vtisov iz Ugovizze v severovzhodni Italiji“, nadalje v drugem stolpu, v.19–20, „vas Ugovizza (slovensko Ukve)“. Ali bi, iz doslednosti, objavili to moje pismo pod naslovom „Protestno pismo iz Triesta (slovensko Trst)“?

2. V „Litaniji koscev“ na str. 46 razlaga Katja Šorli izraz „gbanca“ kot „gibanica“. Dejansko je v tem narečnem izrazu moderna vokalna redukcija odpravila u in ne i: „gbanca“ izhaja torej iz **gubánica**, kar je manjšalna oblika samostalnika **gubána**. Oba izraza sta doma na širokem arealu na slovenskem Zahodu, medtem ko je **gibanica** (kar se nikakor ne more reducirati v gbanco) doma na slovenskem Vzhodu.

Hvala za pozornost in veliko uspehov in zadoščenja pri delu!

PAVLE MERKŮ

Opomba uredništva: V opravičilo za napako iz 2. številke Glasnika 1. 1981 (Ugovizza za Ukve), bi lahko navedli nekaj „objektivnih“ razlogov, zaradi katerih je do napake prišlo (prevod teksta iz angleščine, direktno prevajanje avtorjevih poimenovanj, ki je z dvojnimi zapisom v besedilu opozoril angleško govorečega bralca na italijansko in slovensko ime kraja v kanalski dolini).

Kljub temu pa napaka ostaja napaka, ki se je uredništvo zaveda, zato bi bilo izgovarjanje na kakršne koli razloge (hitrica, nepazljivost itd.) v tem primeru nezadostno in nesmiselno. Prof. Merkuju in bralcem Glasnika se za spodrslijaj opravičujemo.

DOPOLNILO K SLIKI NA NASLOVNI STRANI GLASNIKA SED, ŠT. 4, 1981

Kromberk, 30. 3. 1982

Spoštovani

Le nekaj pripomb k sliki na naslovni strani GLASNIKA SED, št. 4, 1981. Fotografija ni pomembna le fotografsko (njen avtor Fr. Peternejl), pomembnejša je njena etnološka vsebina. Fotografijo je v Jad. koledarju za 1974 objavila Marija Rutarjeva, spremlja namreč članek Nekaj o nekdanjem prometu na Tolminskem. Predstavlja pismonošo pošte Bukovo, kar je seveda razvidno iz napisa, ki ga mož nosi na prsih. Slika naj bi bila posneta pred letom 1900, pismonoša pa se je imenoval Frenček.

Prav lep pozdrav!

(Branko Marušič)